

### 3. Az idoltól a felfoghatatlanig, avagy a kételkedés joga

Velem, Szent Vid<sup>26</sup>. (Magyarország – GPS: É.47.34573 K.16.49022) a bronzkor kiemelkedő régészeti lelőhelye, bár mindenképp sikeresen hallgatja ezt agyon a mindenkori szakma. Pedig egyenrangú La Tene (Svájc – GPS: É:46.818188 K.8.227512) és Hallstatt (Ausztria – GPS: É:47.56301876 K:13.56280296) egyedülállóan szép és folyamatosan bemutatott azonos kori lelőhelyeivel. Velem a kor – Kr.e. 1200 és 900 – virágzó, „városállama” a hegyen. Speciális bronzötvözete, az antimon bronz



okán messze földön híres akkor ez a kis „miniállam”.



Odüsszeusz<sup>27</sup> ekkor bolyong.

A görögök hadvezetése Trójában és a háborúban annak ismeretében építi fel a támadást, hogy a rövid bronzkardok könnyen törnek, ridegek. Ezért a mindenkori első sornak biztosítani kell a szabad hátravonulást, és ott újabb kardot kell a kezébe kapnia. Az egész harc egyfajta rotálás képét mutatná, ha felülről egy ókori kvadrokopter<sup>29</sup> kameráján át néznénk a csatát. A harc után elsősorban nem a sebesülteket és halottakat szedik össze, persze őket is, de a fő szempont az, hogy a törött bronzfegyvereket, mint nyersanyagot összegyűjtsék, hogy a kovácsok újabb kardokat készíthessenek. Ebben az időben a velemiek az antimon bronzukkal<sup>30</sup> kiküszöbölték a kardok törését. A legrosszabb esetben is elgörbült a fegyver, és azt a hátul lévő hadtáp vagy cserélte, vagy néhány ütéssel kikalapálta. Akár a harc egy nyugodtabb pillanatában, ha a harcos rálépett a földön fekvő pengére, újra „egyenes” kardja volt. Óriási harci, hadvezetési fölényt jelentett akkor ez a technológiai újítás.

Velemet a hetvenes években hitelesítő ásatás keretében újra feltárta a korabeli régészet<sup>31</sup>. Az ásatás egyetlen tárgyáról szeretnék itt csak említést tenni, amely a jelen történetünk gondolkodását továbbviszi majd.

Az ásatás egykori vezető régésze egy napon új kerámiatárggyal érkezett a múzeumba. Ez egy tenyérnyi kerámia körgyűrű volt. Olyan, mint egy pici úszóöv, amelyet a gyerekek kapnak a medencében, csak ez éppen kiégetett kerámiából készült, méretét tekintve pedig alig akkora volt, mint egy gyűrű alakú fánk.

Egy darab volt. Néhány nap múltán már tudtuk, hogy milyen istenség, milyen kultuszának, milyen relikviáját tarthatjuk a kezünkbe. Hetek teltek el. Egyre több ilyen kis „úszóöv” került elő. Az istenség pedig kezdett fakulni. Szerencsére a tervezett nagy bejelentés a megbizonyosodás tükrében egyre csak tolódot. Két hónap múltán sok száz ilyen tárgy volt a leletanyagban. Sokszor tízkilónyi tömegben.

\*\*\*

*A szocializmus adott szakaszában, valószínűleg a világon egyedül, lehegesztett nylon zacskóban lehetett a tejet kapni. A legértelmetlenebb csomagoláshoz aztán készítettek olyan merev műanyag tartót, amelybe a zacskót beleállítva némi ügyeskedéssel ugyan, de azért ki lehetett önteni a tejet, mely így jobbra a pohárban ért célt. Ezeket a zacskós tejeket, kék műanyag ládában szállította ki a tejipar. Olyan ládák tucatjait kapta meg a múzeum tárolás céljára, melyeket a szabvány már nem engedett használni. Egy-egy ilyen láda, nagyjából harminc liter úrtartalmú volt. Ilyenekben gyűlt az „úszóövek” garmadája heteken belül. Be kellett látni, hogy ha ez mind kultikus tárgy, azaz idol, akkor ez a társadalom éhen halt volna, mert mindenki csak imádkozott.*

\*\*\*

A már korábban említett, a Jerikót feltáró régész, az ásatáskor több házalapot is feltárt. A házak berendezése is rekonstruálható volt, legalábbis ami a jellegzetesebb, lényegibb részleteket illeti. Magnus Magnusson ott talált olyan kezdetleges szövőszékeket, melyek két darab, egymástól egy, másfél méter távolságban a földre szúrt, a felső végükön villás elágazódásban végződő, két, két és fél méter magas, függőleges tartóból, rajtuk vízszintesen, a villákba helyezett harmadik rúdból álltak. A vízszintes rúdra kötötték a függőlegesen lefelé lógó fonalvégeket, lent a föld felett pedig minden szál végén egy-egy kerámia gyűrű („úszóöv”) szolgált nehezékül. Így a függőleges szálak megfeszültek annyira, hogy a vízszintes szálakat be lehetett szőni a függőlegesek közé, és létrejött a textil. A kultikus idoból azon nyomban racionális használati eszköz, egy kezdetleges szövőszék alkatrésze lett.



Az idol mégis nagyon fontos. A múltkutatás tudja, hogy amikor valóban idolt vagy annak hihető tárgyat talál, akkor az adott kultúra elért a tudati fejlődés azon szintjére, hogy higgyen egy nála magasabb entitás létében. Ez az önvisszatükröződés tudati folyamatában legalább olyan fontos, mint az a szint, amikor egy társadalom eléri az önpusztítás lehetőségét, és ezt tudatosan meg is éli. Az egy más kérdés, hogyan kezeli ezt az ismerettömeget, de a tudás és a lehetőség megvan.

Az idol annak a felsőbb entitásnak<sup>32</sup> a jelzőtárgya, amelyet, mi múzeumi műtárgyként fogalmazunk meg. Az idolnak ezért semmiféle racionális funkciójának sem kell lennie, bár többnyire van. Az idol „mögött” mindig egy „isten” képe sejlik. Ez a kép a történelem folyamán jól kitapinthatóan egyre fejlődik. A tárgyszerű primitív előképekből az egyre elvontabb istenképek felé. Nagyon leegyszerűsítve

azt mondhatjuk, az isten mindig egyre följebb, egyre távolabb, egyre elvontabb szférákba<sup>32/a</sup>. költözik. Azt is mondhatjuk, hogy az istenkép folyamatosan hátrál, a tudományos felfedezések nyomására. Ami tegnap erkölcs, etika, netán szentség volt, az mára technika, jog, napi gyakorlat. De azt is mondhatom, hogy az istenkép egyre tágul, emelkedik. Ki-ki válassza ki a saját szájízének megfelelő magyarázatot!

A legrégebnek tartott ilyen szobrocscsa, az 1939-ben régészek által felfedezett *Oroszlánember* 32.000 éves (Németország Lone-völgy, Hohlenstein Stadel barlang, GPS:É.:48.5506918 K.:10.173084). Nem tudható, hogy ez az ember férfi-e vagy egy nő. Az elefántcsontból faragott kis szobor ugyanis sérült, de valószínűleg nem ezért „nemtelen”, hanem ellenkezőleg, ép állapotában mindkét princípiumot jelképezte. A kicsi szobor ad első hírt arról, hogy az akkori Homo, az egyik faj – az egymás mellett párhuzamosan élő, csak bizonyos „látómezőkben” száműzött többi Homo-faj mellett – eljutott arra a szellemi szintre, hogy képes az elképzeltet láttatni. De még fontosabb! Képes a nem létezőt elképzelni, más szóval absztrahálni<sup>33</sup>! Korábban, az elképzeltet nem tudta megfogalmazni sem szóban, sem képben.

Az istenség először a fában, sziklákban folyókban, a sötét erdőben, a barlangban lakott, amint ezt éppen látjuk az *Oroszlánisten* lelőhelyére alapozva is. Később a tűz lett maga az isten, majd amikor kiderült, hogy ezt az ember is elő tudja állítani, akkor újabb istenkép után kellett nézni. Egyre magasabbra emelkedett, egyre elérhetetlenebb lett a mindenkori istenség. Érezvén azt az alkotó, hogy jobb biztonságos távolba helyezni, mert csakhamar megint „utolérjük”, és az nem jó egy közösségnek sem. Az isten egyre inkább az égben, ahhoz közel lakott, „kezdt lakni”. Onnan jött el, jön vissza, egyszer-kétszer, mindenkinek egyéni meggyőződése szerint. Az Olymposz<sup>34</sup> a legismertebb „isteni lakóhely”. De Tibet és minden magas hegység, így az Andok is birtokol egy-egy „szent” hegyet, ha nem többet. (Lehet, hogy a szent jelzőt, nem is kellett volna idézőjelbe tennem?)

Azokat a világlátási formákat, melyek konkrét dologhoz, tárgyhoz, jelenséghez kapcsolhatók, laza gyűjtőfogalommal animizmusnak, animista<sup>35</sup> vallásoknak nevezzük. A vallások, amíg el nem érik a monoteista<sup>36</sup> világisten-képet, nem akarnak téríteni. Nem érdekli a másik isten, ha a sajátját békén hagyják. Ezzel persze körülhatárolja a saját istenének a hatókörét. Még a zsidó Isten nevében sem térítenek senkit. Lehet, hogy már kirekesztenek, lehet, hogy megbélyegeznek, de nem akarnak erőnek erejével annak az istennek a szolgálatába állítani. A zsidó Isten ezért egy sajátos átmenet a véres tömeggyilkosságokon keresztül térítő két későbbi világvallás előtt. A saját teljesen tudománytalan meggyőződésem szerinti két utolsó világvallás előtt. Az ugyanis, hogy az istenképemet a világ, a mindenkor éppen ismert világ fölé emelem, ezzel kényszeresen egyeduralkodóvá teszem, és nem vagyok hajlandó elfogadni, mert logikailag is és etikailag sem fogadhatom el azt, hogy más másban higgyen. Eközben folyamatosan a vallási türelemről papolok, a szó legszorosabb értelmében. A mindenkor éppen ismert világ határai pontosan kitapinthatók minden vallás szerint a saját szentnek vallott írásaiból és azok megírásának idejéből. Ilyen például az, hogy a Bibliának – amiben ugye „minden benne van” – fogalma sincsen Amerikáról vagy Ausztráliáról. Melyik világ fölött is uralkodik akkor a mindenhatónak nevezett Isten? Természetes, a mindenkor éppen ismert világ fölött. Így az Isten egyre hatalmasabb, annak a Lucifer<sup>37</sup> vezette tudománynak a jóvoltából, mely minden dolgok végességét állítja. Eközben folyamatosan hátrál is ez az Isten, a többiekkel nem együtt, hanem egyedül! Mert ő a világisten. A többiek megelégednek kisebb és még kisebb territóriumokkal, nekik nincs miért hátrálni, őket nem zavarja a tudomány terjeszkedése, legföljebb túlhaladottá válnak, és előbb-utóbb eltűnnek. A világisten nem tud eltűnni. Ő csak más szférákba tud költözni, és aztán teljesen átértelmeződni, amely folyamatban jól benne járunk, bár ki tűzzel-vassal, ki kenetes álnoksággal, ki sértődött „meg nem értéssel” akarja ennek az ellenkezőjét állítani. Egyre sikertelenebbül. Igaz, akkora tétek forognak kockán, hogy ez a folyamat sem nem gyors, sem nem látványos, tehát egyelőre, ugyan egyre nehe-

zebben, de még tagadható. Ugyanis a tudományos állítások, eredmények egyre több vallási dogmát is, és egy darabig az erkölcs mezsgyéjébe kényszerített vélekedést is, a tudomány, a jog és például az orvosi technika hatáskörébe utalnak. Ekkor már senkinek sincsen erkölcsi dilemmája egy adott kérdéskörben, vagy ha éppen még vannak néhányan, egyre kevesebben, akiknek van, de ez már csak egy múltó állapot. Ezt azok is tudják, akik még mindig az erkölcs vizein húzzák a korhadtt evezőjüket, sok régen meghaladott kérdésben. Nyilatkozatot tesznek egy múlt századi felfogás porosodott nézetrendszerének hangoztatásával. Fel sem fogják mondandójuk anakronizmusát<sup>37</sup>: és egyházromboló hatását. Persze az erkölcsi kérdéseket nem negligálnám, mert fontosak és az életünk mozgatói. De az elavultak nézeteket le kell cserélni, általában a tudományos, technikai, jogi ismereteinkkel.

\*\*\*

*Homo sporticus, avagy Szemben a fitnessz istenével, a „régii” istenek/Isten védelmében*

*A medence szélén ültem. Megérkezett egy csoport, kicsit hangos és önmagában nagyon bízni látszó húsz év körüli fiúk, majd megérkezett a túl hangos, szereplési kényszeres edző. A szétrakott felszerelés közt néhány jellegzetes flakon állt. Egy négy év körüli fiúcska egy óvatlan pillanatban meg akarta szerezni a számára valószínűleg gyümölcslének hitt palackok egyikét. Valahonnan egy anyáskodó intelem hangzott föl, hogy ne kóstold meg, mert az nagyon savanyú, nem jó ízű, mert az vitaminok tömény oldata, amit ezek a bácsik isznak az edzés előtt, hogy gyorsabban ússzanak. Nekik azt szabd, mert a doktor bácsi nekik engedi. Elgondolkodtam. Hol a határ a sportteljesítmény és a génmódosított droid<sup>38</sup>. közt? Szerintem ott, ahol az engedélyezett vagy bármilyen segédanyagot használni kezdi bárki az egyébként jóval alacsonyabb, normális, természetes teljesítményének a fokozására. Ez már nem az első lépcső ezen az etikátlan csúszdán. Idáig is el kell jutni... Az engedélyezett szerek, a drágább eszközök, az elektronikus mérőeszközök, melyek mögött a teljesítmény olyan tényezőszegmenssé degradálódik, mely jóval kisebb, mint a többi művi beavatkozás együttese. De, hát kell, mert a másik is ezt csinálja. Ugyanezt mondta Hitler összes tábornoka is. Igaz ők nem „csak” sportoltak...*

*Nem az erkölcs vagy az erkölcstelenség ellen, vagy mellet érvelnék. Csak annyit állítok, hogy amit tegnap erkölcsösnek vagy erkölcstelennek állítottunk, az ma bevett gyakorlat, mi több, egyfajta korjelenség. Nem azért, mert az emberek ezen a korfordulón az erkölcstelenség felé fordultak, hanem inkább a ködök nélküli tudományosság felé akarnak tekinteni. Nem biztos, hogy jó ez a titoktalanított világ, de ezt adja a korszellem. Ez aztán kitermeli az egyre ellenszenvesebb új isteneket. Jelen korunkban ezt a testkultúra hamis, túldimenzionált gyűjtőfogalma alá sorolja a közbeszéd és a közgondolkodás. A hozzá kapcsolódó elképzelhetetlen pénzek szórása, az államilag is elfogadott túlfizetett léhűtők hada, fogadások és konferenciáknak becézett munka kerületek olyan előnyök természetessé tételével párosulnak, melyek a földi halandót nem illetik meg. Olyan, a Homo sapiens feletti „Übermensch”-ek kitermelését jelenti, melyeket a mi adóforintjainkból tenyésztenek ki, szemben mondjuk az elmaradt rétegek felemelésével, az egészségüggyel vagy más közjót célzó intézkedésekkel. Az ilyen „példaképek” és „neo-istenek” ugyanolyan kreációk, mint a génmódosított kukorica. Ez alól alig-alig találni kivételt. Azok, akik nem ilyenek, nem kerülnek fel a tabellára, de még kevésbé válnak egyetlen mozdulat, néhan egyetlen ollózás okán az év aranyérmes sportembereivé. Ilyenkor eszembe jut, hogy hány aranyérmes mozdulata van egy ápolónőnek nap mint nap...?*

*A tudomány folyamatosan tágítja az ismereteinket, miközben a lelkiismeretünk ugyanakkora marad. A náciakat kárhozzatjuk, hogy egy mindenek fölötti embertípusról beszéltek, álmodoztak, ilyen embertípust akartak megvalósítani. Ugyan igazuk nem volt, és erkölcsileg nem lehet egyetérteni az ilyen elképzelhetetlenül abszurd – ma már sajnos elképzelhető – törekvésekkel, de tudták, mit és miért akarnak. A Homo sapiens nem véletlenül maradt fenn, a többi sapiens-faj között annak idején, és a többi sapiens-faj nem véletlenül halt ki. Ma a növénynevelő ugyanezt csinálja. A legéletképesebb mago-*

kat kiválogatja, és azokat szaporítja, a többit „tűzre veti”, hogy biblikus legyek. A náci eszközei megengedhetetlenek és erkölcsileg a teljes csődöt jelentik. Mondhatnánk azt is Ormos Mária<sup>39</sup>. nyomán, hogy a hatalomgyakorló óriás és az erkölcsi törpe vezérlete alatt a tudományos ismeretek robbanás-szerű növekedése, emellett az etikai teljesítmény nem növekedett, tehát lemaradt. Az ismert gonoszság és embertelenség ellenére, vagy mellette, mégis ők adták ki a ma is sok vitát kavarázó, máig legjobbnak tartott anatómiai atlaszt, náci mérnökök tucatjainak munkája segítette az embert a Holdra, az orvostudományt 25–30 év előnyhöz juttatták, más technikai megfontolásokat most nem hoznék ide, pedig lehetne. De van még egy náci „találmány,” ez az olimpiák békelángja, és annak hordozása. Igen, nem szeretné senki sem a mai világban, ha ilyen előnyökhöz lehetne jutni, azon az áron. A náci egy népet, a nép egy csoportját nevezték ki felsőbbrendű fajnak. Ma, állítólag megengedhető eszközökkel, a testmozgás isteneit tenyésztik ki nem egy néphez kapcsolódóan, de más területek kárára, másra fordítandó, fordítható pénzekből, miközben a tenyésztők a „tudományosság” magaslatára emelkednek. Azért emelkednek, mert azoknak, akik emelik őket, azoknak vagy megfelelnek, vagy ha nem, akkor a sülyesztőbe kerülnek. Meg kell felelned az előnyre szert tett néhány emberből álló kizárólag érdekek mentén verbuválódott, ilyen-olyan csoport(ok) elvárásainak. Ők alkotják meg, kanonizálják az elmondhatót, és taszítják ki a másképp gondolkodót. Ma a számtalan érdekcsoport által esetenként mérhetetlen előnyökhöz juttatott Homo sporticus új fajt(?) tenyésztik, „génmódosítják” predellára emelik, és egyfajta sztárt csinálnak belőle. Miért? Mert nagyon megéri. A sport-droid egészsége, életvitele, személyiségtorzulása mind másod-, harmad- és sokadlagos, szemforgatásokkal fűszerezetten vehemensen tagadott. Miért? Mert ez már nem éri meg az érdekcsoportoknak. Az önmagadnak mások által kitűzött célt bármi áron el kell érned, ha fölfelé kapaszkodsz. Még akkor is, ha tudományú ugyan nem alakítható, de tudományosnak eladott elméleti predellára áhítozol, akkor is az önfeladásnak elmismásolt, egyre elgondolkodtatóbb áldozatok meghozatalára is kényszerül az, aki ilyet szeretne. Pontosan mibe kerül ez az aspiránsnak? Nem merném még körülírni sem. És mindig ott az önigazolás, melyet a náci tábornokok is hangoztattak, hogy csak utasításokat hajtottak végre. Ez mára a „csak önmagamat akarom legyőzni” szlogenel és a tudományos mérésekről, kutatásról szóló, „csak újabb hatékonyabb módszereket akarok kikísérletezni az ember feletti sportteljesítményhez” átlátszó orákulumáig vezet. Mennyi pénzért, kiknek a kárára, kiknek az előbb önkéntes, majd kényszerű és folyamatos támogatásával? A Homo sporticus személyiségtorzulása, kizárólagos önös érdekűvé válása, természetes viselkedésformává válik, és elfogadottá, hovatovább elvárttá. Az állandó előtérben létét, mindenki más kárára, a környezet áldozatvállalásai árán természetes viselkedésként kezeli a szűkebb családi és a tágabb közvélemény. Erről több pszichológiai és egyéb tanulmány lenne írható. Igaz, csak az ellenkezőjéről szólókat rendelik és fizetik meg. Jól. Nem véletlenül büntették a profizmusnak nevezett álnok hazugságtömeget a sportágak kezdetekor. Sikertelenül. Nem is voltak, és nincsenek magasabb etikai szinten, mint a kábítószer-kereskedelem. Azt még tiltják. Ugyanez volt a dohánnyal, Amerikában az alkohollal. Ami elgondolkodtató, az az, hogy itt volna etikai megfontolású ellentmondásra lehetőség, de ilyet nemigen látni, hallani. Csak azt látjuk, hogy mi, a többiek nem tudjuk, és nem is akarjuk önnönmagunkat legyőzni úgynevezett edzőgépeken. Mi többiek, akik megálljuk a helyünket, ott, ahová a sors hajított, civilben vagy egyenruhában, mindegy. Bátran, jószándékkal és tájékozatlannul. Nélkülük, a fitness-idiotizmus nélkül, elsősorban az egészségre nevelés szlogenje mögé bújtatott kényszerességek nélkül akarunk egészséges és ép értékrendű életformát, tehát mást akarunk. Nem a kedvtelés szintű hobbisportot, a mozgásigényt vettem fentebb górcső alá. Hanem annak abnormalitását, mely társadalmi elvárásként kezd megfogalmazódni, tudniillik azt, hogy már nem is ember, aki nem szenved heti kétszer a fitnesszteremnek nevezett izzadságszagú neoidiotizmusban, vagy nem fut gyorsabban, mint egy épkézláb kenguru.

Ez volt az a pont akkor is, az ókorban, amikor a Római Birodalom elindult a lejtőn, amelynek aljába 476-ban, illetve utána jutott el. Ma, Európa nem kizárólag a bevándorló hordák miatt csúszik a lejtőn.

*A „sportteljesítmény” mára megint teljesen deformálódott szemlélete nem csak az arénákban, és nem csak az ókorban írt mindent felül.*

*A katolicizmus kényszerből, az legelvontabb istenkép után, a zsidó istenkép után, volt kénytelen visszafordulni. A megtapasztalhatatlan elvont Isten után, az ember önmaga, felakasztja az embert, és megcsodálja a keresztfán. Ma, a „fitness-droidokat” kezdik egyre inkább csodálni, még az önmagukat vallásosnak mondó katolikusok is sok esetben. Persze mindenféle alibit, erkölcsi maszlagot kerítenek a mondandó köré. Nem merném hitvallásnak, vagy szakmai véleménynek nevezni ezeket a ködöket. A kérdés tehát az, hogy ezek az emberek, akik napi több órát foglalkoznak a testükkel és mások testével, és azt hogyan, itt nem taglalnám, mert messze is vezethetne... Ezek az emberek, mennyi időt töltenek a lelkükkel? Nem szeretném azt sem, ha a pszicho fitnesszel akarna<sup>40/a</sup> vagy valami egyéb tudománnyal valaki kontra „bizonyítékot” produkálni.*

\*\*\*

*Egy katolikus mise úgy negyvenöt perc. Az úrfelmutatás húsz másodperc. Egy hét 168 óra. A negyvenöt percből mennyit foglalkoznak ezek a „szent” emberek azzal, amiért oda mentek? Tíz percet? Vagy akkor is azt nézik, hogy a szomszéd széken ülő kivel jött, milyen bundát visel és ott volt-e a korábbi szertartáson vagy sem? Ezek azok, akik úrfelmutatáskor álszent módon lehajtott fejjel térdelnek, mert ők tudatják, hogy ők bűnösök. És nem tudják azt, hogy az istenük kinyilatkozta, hogy alanyi jogon szereti őket, még akkor is, ha a test istenével foglalkoznak csak, mert erre is van kibúvó, hiszen a test a lélek temploma. Aztán továbbgondolom, hogy az Isten nem lakik fából és kőből épített épületekben a Tóra szerint. Jó, de a katolikus kreáció igen, miközben azt tanítja, hogy az Isten benned lakik. Igen, az Isten benned lakik, tehát, a testedet építsd, szépítsd, vagy hagyd olyannak, amilyen? Az Istennek egyre szebb lakhelyet készítve foglalkozol magaddal. Hány „tetkó”<sup>40/b</sup> kell ehhez? Hány plasztikai műtét? Vagy valami egészen mást ért ezen a tanítás? Az a tanítás, ami a tetkó szintjére nem hajlandó – és ebben igaza van – leereszkedni, így aztán hatástalan marad. Bármit is értek most én ez alatt a leereszkedés-fogalom alatt. Az úrfelmutatáskor az épeszű, ép értékrendű hívő felnéz lelki örömmel, valahogy úgy, hogy: „Istenem, de jó, hogy látlak, és ezen a héten is találkoztunk!” A nagy többség bújjik a széke, a padja mögött, a másik mögött. Tessék csak körülnézni egy templomban ezekben a másodpercekben. Lassanként rá sem tudnak ezek az emberek hangolódni a lelki érzésre. Talán azért, mert nincsen izzadtság, mint az edzőteremben.*

\*\*\*

A dél-amerikai őslakók kukorica istene és esőistene befolyásolja az egész megélhetést. Ez utóbbiról, az esőistenről Passuth László: *Esőisten siratja Mexikót* című könyvében (is) olvashatunk. Nem csoda, hogy mindkét isten nagyon jelentős. Maradnék most csak a kukoricaistennél. A kukoricaisten valami olyasmit mond, hogy én nélkületek nem tudom a népet jóllakítani, ti viszont énnélkülem éhen haltok, ezért én legyek tibennetek, ti pedig énbennem. A katolikus világ pontosan tudja ezt, csak éppen egy Jezus ben Jozefos<sup>41</sup> nevű, bár nem ezen a néven elhíresült személytől tudja. Tudja? Vallja? Ki milyen súllyal, az már egy nagyon árnyalt másik kérdés. A katolikus misében az idevágó szöveg úgy szól, hogy őáltala, ővele és őbenne... A kukorica(isten) is ilyen, ha az a kizárólagos megélhetésed forrása. A mezőgazdaság, a mezőgazdasági forradalmak után az embert maga alá gyűrte, és kizárólagosan függővé tette önnönmagától a kitenyésztett, nemesített (?) kultúrnövény. Ha jó a termés, jól élsz, mert mást, más növényeket, bogyókat, gombákat, amelyek potenciális táplálékforrásként körül vesznek, nem ismersz már úgy, mint az őseid. Ha rossz a termés, éhen halsz. Ezért folyamatosan dolgozol, rettegsz, imádkozol, és vég nélkül szaporodsz. Ez még több termelésre kényszerít, mely még több imához és szaporodáshoz vezet. Aztán ezt felismeri az emberiség, és a vezetői elkezdik a fenntartható fejlődés

maszlagával az átverhetőket átverni, és még nagyobb termelések módjait reklámozzák. Mi is történik? Annyi, hogy egy, ma már nagyon véges rendszerben egy nyílt végű végtelen növekedésre kényszerített, önkényszerített, kényszeredett rendszer nő. Meddig? Ez most a valós dilemma tárgya. Persze nem a politikusoknak, hanem csak a kritikusabb világlátásúaknak, akik bizony kevesen vannak. Tudjuk, ilyen eszközökkel nem lehet tenni az ügy ellen semmit. Rendkívül vonzóak azok a politikai orákulumok, amelyek a gyerekeinknek átadandó egészséges bolygóról szólnak. Ilyen szövegek bármilyen relációban csak akkor hangzottak el a Homo sapiens szájából, amikor tudta, hogy a vég, az ilyen-olyan vég általában politikai, hatalmi vég kikerülhetetlen. Itt most sokkal komolyabb dologról van szó, de a politikai hatalmi konstelláció megőrzése fontosabb ma is. A „megváltó” orákulumokat<sup>42</sup> ez motíválja, még, ha a belátás álságos köntösében jelenik is meg.

De van még egy érdekes isten, a Tollaskígyó, a Quetzalkoatl. De ki is ez a Tollaskígyó? Egy bizonyos, hogy ő is „felülről jön”. Ezért van tolla. Az adott kor képtelen elképzelni olyan repülő valamit, amin jellemzően nincsen toll. (Bár nem nyitnék vitát a lepkék és denevérek mibenléte fölött...) De! Honnan az idea? Nem tudom, de egy történet idekapcsolható minden nagyobb erőszak nélkül, amely különös gondolatokat indít el az emberben.

\*\*\*

*A hetvenes évek végén, a hidegháború örületében a rádiólokátorok az eget pásztázták, másodpercnyi szünet nélkül. Molnaszecsődön a legnagyobb teljesítményű orosz lokátor a P14-es kód nevű, Párizstól Moszkváig látott minden, a légtérben mozgó objektumot. A madárrajokat, a tömörebb felhőket és természetesen, minden mesterséges repülő eszközt is. A közel egy méter átmérőjű kerek, képcsövön, fehér, jellegzetes foltokként jelentek meg a céljelnek hívott tárgyak képei. Ezek árnyképek, nem fényképek. Ilyet lát az orvos is, amikor a kismama hasán „a kencés gurigát”, az érzékelőt tologatja. Nem pontos képet, hanem árnyfoltot. Ezért is nem tudja esetenként pontosan megmondani, hogy fiú-e vagy lány a kicsi, mert részleteket alig lát, csak a hosszú távú rutinjában bízhat. Mégis, viszonylag rövid gyakorlással, nagyon pontosan meg lehetett a foltok alapján határozni, hogy ki vagy mi „rejtőzködik a folt mögött”. A két vizsgálódás azonos technikai, logikai vezérelven működik. Céljaik összevetéhetetlenek, etikai szempontból végképp.*

*Egyik éjjel a három szolgálatban lévő magyar lokátorszázad egyöntetűen, azonos paraméterekkel jelelt meg egy céljelet, mely az akkori haditechnikai fejlettséget nem tudomásul véve és a fizika ismert szabályait felrúgva, iszonyú sebességgel cikkázott a légtérben. A céljel négy helyen „tört” meg, azaz kigyózott. A szolgálat végén mindenkinek alá kellett írnia egy másfél év börtönnel fenyegető nyilatkozatot, mely huszonöt évig volt érvényben arról, hogy semmit sem látott. A még élő akkori lokátorosok igazolhatják az állítást. A huszonöt év is sajnos régen letelt.*

*Albert Einstein<sup>43</sup> óta tudjuk, bár a hozzám hasonló földhözragadtak inkább csak hiszik, mint értik, hogy az idő olyan relatív valami, amelynek minden, itt a Földön megszokott ismerve szertefoszlik, amint kilépek a világűrbe. Én hiszem, mert nem okvetlen értem. Sokan mások is így vannak, még a*



nagy művészek is, erről „szól” Salvador Dalí<sup>44</sup>.

képe. A „megfoghatatlan” időről. Egy viszont bizonyos, hogy ha relatív az idő és a benne foglalt jelenségek tapasztalhatósága, akkor a dél-amerikai, a korhoz képest profi csillagászáttal rendelkező őslakosok miért ne láthattak volna egy csillagot, az égen cikázó, tekerődző fényes kígyót, amelyet ők, mivel láthatóan repült, azonnal tollakkal ékesítettek...

\*\*\*

Visszatérnék az istenekhez, akik(?) nagy léptekkel fejlődtek a történelem folyamán. Az egyik legjelentősebb isten Ré<sup>45</sup>. A Nap maga, akitől minden élet származik. Beethoven<sup>46</sup>. *Naphimnusza* ezt a ketősséget érzékelteti a gyönyörű zenéje mellett a szövegében is. Nagyjából így hangzik:

„Dicsőít téged, nagy égi teremtő,  
A mindenségnek szent dala,  
Ég és a föld, a csillagok ezre,  
A buzgó hívek imája  
Ki int és az égi csodák is remegnek, megremegnek.  
Vezér, kit napsugár követ...”

Az isten, akitől minden élet származtatható, az a Nap. Egyes újabb kutatások azt kezdik egyelőre csak csendes félszeggel fejtegetni, hogy talán nem is politeizmus volt az egyiptomi vallás alapfogalata. Ha a katolicizmus, mely nagyon sok elemet vett át az egyiptomi vallásból úgy, mint sok más vallásból is, akkor a Szentháromság az egyiptomi szent-sokaság logikájára vezethető talán vissza. Ré<sup>52</sup> akkora, mindent meghaladó entitás, hogy csak a közel száz mindenféle istennel lehet érzékeltetni egy és oszthatatlan nagyságát. Persze, ehhez meg kell jelenni a földön járó isten illogikájának<sup>47</sup>, mely először a mindenkori fáraóban ölt testet. Más megközelítésben a római császárok is isteni „eredetűek”. De a kínai kultúra istenképei is, a földön realizálódó istenekkel „van tele”. A katolicizmus tehát leporolta a földön járó isten képét, és átfestette. Érdekesen, dióhéjban, erről több minden megtudható Budapesten, a Ráday utcában, a Biblia Múzeumban. Ott közérthető köntösbe bújtatva meg lehet ismerni, hogy mi mindent szintetizált, festett át, értelmezett át az az irányzat a korábbi vallásokból, melyet ma katolikus, azaz általános vallásként tisztelünk.

Az istenkép legfejlettebb, legelvontabb formája tehát, a zsidó Isten. A kimondhatatlan nevű, akinek a nevét le sem szabad írni – amit én most megszegek –, ő Jahve, a mindenek fölötti, az írásba JHV-ként jelenik meg. Ő az az Isten, aki nem látható, nem hallható, nem tapasztalható emberi érzékeléssel, aki kinyilatkoztatta önmagát, aki a kiválasztott nép istene, aki a kezdet és a vég, aki örökkévaló, aki



teremtő, aki a női és férfiúi princípium birtokosa és teremtője, akit csak hinni lehet. Honnan tudjuk? Az írásból! Az írás a köznapi fogalom szerint a Tóra. A Tóra, szemben a Bibliával, nem isten által ihletett írás, hanem maga az isten szava.

„Forduljunk vissza” még egyszer!

A megmásíthatatlan igazság az Isten szava, ettől kezdve az a sarokkő, melyhez minden zsidó identitású világszemlélet kapcsolódik. Ezt az istenképet nem lehet meghaladni, még filozófiának hívott tudati erőszakkal sem, csak kendőzni a meghaladási kényszer lehetetlenségét. A zsidó isten a fehér alapon fehér négyzet a világlátás fejlődésének útján. A katolicizmusnak sem maradt más, mint a festészetben az izmusoknak. Vissza kellett fordulnia a már bejárt úton, és olyan újszerű jelképrendszert kellett felmutatnia, amellyel az a látszat erősödik meg, hogy Jahve nem maga az Atya. Nem vagyok filozófus sem, de a saját szubjektív és vállalt látásmódom szemszögéből annyit kell megjegyezni, hogyha Jahve és az Atya minden jellemezhető ismérvükben pontosan, hiba nélkül, nem „fedik egymást”, akkor igen nagy baj van mind filozófiai, mind világlátási, mind logikai szempontokból, de főképp morálisan és hitbelileg.

Kivel is vitatkozik Jézus? Bármit is tartunk felőle? És milyen alapon vonja kétségbe egy harminc év körüli, ortodox zsidó, „hippifrizurás”, erősen deviáns<sup>48</sup>, akadékoskodó fiatal férfi az Isten szavát? A zsidó Isten a Tórában küldött volna téveszméket a kiválasztott népnek? Netán, a fiúval azonos lényegű Atya beszélt butaságokat, persze az öröktől levő fiúval együtt? Aztán a fiú, amikor megtestesül, meg is okosodik, és mennyei apukájának szemére hányja a (vele együtt) elkövetett butaságait? Kérte őt erre valaki, mondjuk az Atya? És mit szólnak az évezredek hitüket hibátlan pontossággal tartó emberek? Mit szólnak, ehhez a zsidó emberek, a közvélemény, a jogrend, a jogilag minősített folytatólagosan elkövetett istenkáromláshoz? Tudjuk, elszakad a türelem cérnája és felakasztják, amelyet a magyar nyelv rosszul, feszítésként aposztrofál.

Jezus ben Jozefos, vagy Jezus ben Pantera<sup>49</sup> ezzel az első megnyilatkozása óta, a hároméves politikai kampánya alatt tökéletesen tisztában van. Vállalja. Mellesleg nem tud mást csinálni, ha célba akar jutni. Jézus tévedéseit, a nem túl számos, de mélyre ható tévedéseit itt most nem sorolnám, legkevésbé nem elemezném, de egyről, majd Tamás kapcsán szó lesz.

Mi is a hároméves valláspolitikai tevékenység alapelve? „Azért jöttem közéték, hogy ellentéteket szítsak és tüzeket lobbantsak.” Sikerült. Ez az eltévelyedett bárány példázatában és másokban a tudatos konfliktusvállalást deklarálja. Az ellentétek folyamányát pedig – a Tóra szinte szó szerinti ismerete, és a római jog ismerete okán – pontosan le tudta vezetni, meg tudta önmagának „jósolni”. Nem kellett túl sokat ezen dolgoznia, hiszen folyamatos menekülés a hároméves politikai-tudati forradalma, mely eredményképpen mind családokon, társadalmon belüli, mind a rómaiak és a zsidók közti mélyreható ellentéteket generál tudatosan. Röviden és sommás egyszerűséggel, sikeresen és halálisan összeveszik mindenkivel.

Ezt a sommás gondolatot, ha kicsit árnyaljuk, akkor segítségül hívom Barbara Thieringet, aki *A könyv, amelyet Jézus írt – János evangéliuma* című világsikerű könyvének a 202. és 203. oldalain a következőket írja:

„Péter részese volt Rómában azoknak a fel-fellángoló demonstrációknak, melyek abból a hitből fakadtak, miszerint... a Menny beavatkozik a földi ügyekbe, és hatalomra juttatja a missziót” (a pseudo katolikus mozgalmat). „Ő is az életét vesztette, mikor Néró – kihasználva a kínálkozó lehetőséget – lecsapott az általa felforgatónak ítélt mozgalomra (az »ő« is Pétert, a későbbi Szent Pétert jelöli).

Az Újszövetség láthatóan békés és ártatlan embereknek ábrázolja a keresztényeket, akik teljesen idegenek a zsidó vezetők és a római hatóságok számára, akikhez megidéztek őket. Ez utóbbiak irányukban tanúsított ellenségeskedését érthetetlen rosszakaratként tárja elénk a Biblia. De tény, hogy a keresztények, mielőtt felvették volna ezt a nevet, részét képezték a zsidó vezetésnek, amely a misszió belül volt megosztott. Viszont egységesen részesei voltak annak a kemény erőfeszítésnek is, hogy megismertessék a judaizmust a görög–római világgal, és néhányan még azt a nézetet is vallották, hogy a vallásuk elsődlegességét akár fegyveres úton is ki kell vívni, ha erre lesz szükség.

Az ilyen célok csak súlyosbították azt a kérdést, hogy milyen is legyen az a judaizmus, melyet örökíteni kellene, mikor bizonyos fajta tanítások nehezen lesznek világosak a zsidók számára, ugyanakkor sokkal inkább ébreszt rokonszenvet a nem zsidók körében. A nagyobb befolyás megszerzése szinte élet-halál kérdésévé vált. Végül is a keresztény forma lett a győztes, amely túlmutatott az eredeti változaton. Ezért meg kellett fizetni az árat, nevezetesen az eredetitől való teljes elszakadást, továbbá el kellett rejteni azt a hosszú és eseménydús politikai folyamatot, mely végül is a kereszténység sikeréhez vezetett.”

Ezt a katolicizmus sikeresen, tanúságtételként hirdeti, és a világon egyszeri és megismételhetetlen etikai hozzáállásként próbálja elmagyarázni. Vannak, akik hiszik ezt.

A zsidó történelmet általában nem ismeri a közvélemény, a közgondolkodás, így aztán Maszada hőstettét itt most csak két magyar példával érzékeltetném. A maszadai erődben a Jézus kora utáni zsidó védők hőstette, a mi történelmünkben Zrínyi kirohanásának és az egri győzelemnek a közös eredőjeként írható csak le. Ennek ellenére a római túlerő győzött. Ez az a nyílt konfliktusvállalás, melytől Jézus minden radikalizmusa ellenére folyamatosan óvta a zsidó territórium népeit. „Adjátok meg a császárnak, ami a császáré.”

Az etikai hozzáállásról annyit: Amikor Jézus elkezdte a tevékenységét látta az utat, látta a célt, és ahhoz mindenképp ragaszkodott. Rajta kívül a történelem tele van számtalan ilyen eltökélt emberrel. Igen, ők nem minden ember, hanem általában egy nép ilyen-olyan értelmű, értelmezésű üdvözüléséért szálltak síkra. Ők, egészen racionális és mérhető eredményekért tettek ugyan ilyen tanúbizonyságot. Egyetlen példa a magyar történelemből is.

A magyar szabadságharc, de más népek, más igaz ügyeinek megvívására elhivatottak is mindig a szinte biztos halállal néznek szembe a küldetésük kezdetétől. A szabadságharc megvívása előtt, a monarchia tisztjei, akik a császárra esküdtek föl, a császárellenes fegyveres rebellió<sup>50</sup> első számú irányítói lettek. Ez felségárulás és hazaárulás is az adott törvényi keretek közt. Tudatosan tették, amit tettek. Tudatosan vállalták a felelősséget. Ez a tanúságtétel! A szabadságharcosok a fegyvert nem a gyűlölt osztrákok előtt, hanem Iván Fjodorovics Paszkievics<sup>51</sup> orosz herceg előtt teszik le. Igaz, nem minden ember lelki üdvéért tették ezek a hősök azt, amit tettek, de sokakért. Előre megfontoltan, tudatosan. A küldetést vállalni úgy, hogy tudom, a vége szinte biztosan halálbüntetés, nem egyetlen történelmi morális óriás kiváltsága csak, bár nem sokaké.

Jézus nem tudta, nem tudhatta, hogy mindenkit üdvözíteni akar. Most, az öröktől fogva létet és a második isteni személyhez fűződő parttalan fejtegetéseket megint önkényesen félreteszem. Ez, mármint később a Bibliába bekerült kijelentés, a minden ember megváltásáról, a világisten-kreáció minden áron győztesként való bemutatásának kényszeréből született. A korai Jézus-követők belviszályai, melyek elég jól rekonstruálhatók ma már, kényszerré tették a megváltás műve fogalmának bevezetését, egy elhivatott, és végső soron sikeres valláspolitikai forradalmár mindenek fölé emelésével.